
W. Treue, Der Trienter Judenprozess. Voraussetzungen Ablaufe, Auswirkungen (1465-1588)

Review by: רוני ברג'יה סידה

Zion / ציון, Vol. (תש"כ), חוברת א (סה), pp. 117-118

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70041107>

Accessed: 28/11/2011 08:10

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

Wolfgang Treue, *Der Trienter Judenprozess. Voraussetzungen, Abläufe, Auswirkungen (1465–1588)*, (*Forschungen zur Geschichte der Juden*, A, 4), Hahr, Hannover 1996, 580 pp.

ספר זה מבוסס על חיבור לשם קבלת תואר דוקטור, שנכתב באוניברסיטה של טרייר (Trier). הוא מתיימר לתאר בהרחבה את עלילת הדם נגד יהודי טרנט (Trent) בשנת 1475, את משפטם של הנאשמים, ואת הדיה של אותה טרגדיה. ואולם, החיבור אינו מצליח למצות את הנושא ולדון בו במלוא הקפו. במקום להתמקד במשפט, מוקדשים שני שלישים של הספר לתולדות התקבלותו של הפולחן לזכרו של שמעון מטרנט.

לחוסר האיזון הזה ישנה לכאורה סיבה טובה: פרטי עלילת הרצח הפולחני, ההסתה הפראית נגד היהודים, ההודאות שהוצאו מפיהם תחת עינויים, כמו גם החקירה האפיוורית ותוצאות המשפט – כל אלה שימשו נושא לעבודות מחקר רבות. טרויה יכול היה להסתמך על חיבורים מוסמכים רבים, ובהם, למשל, מחקריהם של דייגו קוואליוני (Diego Quagliioni) על שליח האפיפיור, של אנה אספוסיו (Anna Esposito) על הקהילה היהודית בטרנט, של פאול קריסטלר (Paul Kristeller) על יחסם של ההומניסטים לפרשת העלילה בטרנט, של כותב שורות אלה על עלילות הדם, ושל לאורה דאל-פרה (Laura Dal Pra) ודומיניק ריגו (Dominique Rigaux) על האיקונוגרפיה של שמעון מטרנט. לפיכך ניתן כביכול למצוא הצדקה להתמקדותו של טרויה בתולדות פולחן הקדושים שהולידה עלילת הדם, תוך חיפוש קפדני אחר מקורות חדשים בארכיונים גרמניים ואיטלקיים; ובתחום זה אכן תורם הספר את תרומתו. ואולם, הימנעותו של טרויה מלהתייחס אל ספרות מחקרית קודמת פוגמת בעבודתו – במיוחד בחלקים שבהם הוא צועד בשדות שכבר חרשו החוקרים לפניו.

מגרעת מהותית יותר מצויה בעובדה, שהשקדנות המחקרית באה על חשבון תובנה היסטורית והבנה היסטורית. החיבור בנוי כדיסרטציה גרמנית טיפוסית. הוא מחולק לעשרה חלקים, פותח כמתחייב בסקירת מחקר (Forschungsbericht) וממשיך במבוא לעלילות הדם בימי הביניים. חלקו השלישי עוסק בעיר טרנט וכולל כמה ידיעות חדשות על המיעוט הגרמני בעיר. החלק הרביעי – שחזור כרונולוגי של המשפט – סוקר בקצרה את האירועים בשנים 1475–1485, תוך הוספתם של מספר פרטים חדשים לסיפור המוכר היטב. בחלק החמישי מנתח טרויה את המשפט באמצעות דיון בכמה תימות: תפקידה של ברנרדינו דה פלטרה (Bernardino da Feltre), הבישוף הינדרבאך (Hinderbach) והשופטים, עמדותיהם של הנסיכים וההומניסטים, וכיצד באלה. החלקים השישי-התשיעי (עמ' 225–486) הם החלקים המקוריים ביותר של הספר, ובהם סוקר טרויה את גלגוליו של הפולחן לזכרו של שמעון מטרנט בין השנים 1475–1580. בחינה קצרה של פולחן זה בתקופת הברוק – החלק העשירי – מסתיימת בסיכום שטחי ומאכזב במידת מה בחלק האחד-עשר (עמ' 517–526).

טרויה איננו מוסיף דבר למחקר הקיים בכל הנוגע למשפט שנערך בעקבות עלילת הדם בטרנט או לרקע שלו. מעניינת יותר סקירת הפולחן לזכרו של שמעון בין השנים 1475–1588. התקופה הראשונה שהוא סוקר, המגיעה לסימומה לקראת 1490, מאופיינת בדבקות דתית עצומה, המוקרנת מטרנט (שהפכה מטבע הדברים למוקד המרכזי של הפולחן) אל עבר צפון איטליה, יותר מאשר לכיוון טירול ודרום גרמניה. אחרי 1490 החלה דעיכה ארוכה וממושכת של הפולחן, על אף העניין שגילו בו ראשי הכנסייה. כאשר זכה הפולחן של שמעון מטרנט לאישור הכנסייה הוא כבר איבד את חשיבותו הציבורית,

ואפילו בטרנט עצמה נשתכח. תחייתו מחדש של פולחן זה נבעה יותר משיקולים פוליטיים של הממסד הקתולי המתחדש מאשר מהתפרצותו של גל אנטישמי חדש.

עבודתו של טרויה מאופיינת בשימת לב קפדנית למקורות, ולעתים היא דומה יותר לביקורת מקורות (Quellenkritik) מייגעת מאשר למחקר היסטורי ראוי לשמו. ואולם, אף שהוא מתקן אי דיוקים במחקרים קודמים ומפנה למקורות מועילים, הוא נכשל במספר טעויות: אין הוא מודע לכך שהנזיר הדומיניקני היינריך פון שלטשטדט (Heinrich von Schlettstadt) היה למעשה היינריך קריימר – מחברו של החיבור הנודע שפתח את ציד המכשפות, *Malleus Maleficarum*. אף נדמה שאינו מודע להבדלים בין המשפט הגרמאני (Germanic) למשפט הרומי בכל הנוגע לפרסום ציבורי (fama publica) וללשון הרע (fama mala) – הבדלים בעלי משמעות רבה בסוגיית עידודן של עלילות הדם באזורים הכפופים למשפט הגרמאני. וכאשר הוא סוטה מתחום מומחיותו, מעלה טרויה טענות נאיביות שמומחים לא היו מעלים כלל. נציין לכך מספר דוגמאות: ראשית, כל מי שהרפורמציה הפרוטסטנטית מוכרת לו, ולו באופן שטחי, יתקשה לקבל את קביעתו הפסקנית של טרויה, שהרפורמציה לא הביאה לשינויים של ממש ביחס השלילי של העולם הנוצרי אל היהודים (עמ' 463). שנית, הקיסר קרל החמישי לא גדל בסביבה תרבותית ספרדית (עמ' 475) ולא שלט בשפה הספרדית עוד שנים רבות אחרי 1521 – שנת ביקורו הראשון בספרד. עד אז דיבר רק פלמית וצרפתית. נקודות תורפה קטנות נוספות בספר חושפות תערובת משונה של יוהרה ונאיביות. מובן שפרוטוקול המשפט איננו חסר פניות (עמ' 180), שאם לא כן לא היה טרויה מצר על השימוש המופרז בעינויים (עמ' 182), שבאמצעותם אולצו קורבנותיו של רצח שיפוטי להודות ברצח פולחני.

לסיכום, חולשתו העיקרית של חיבור עב כרס זה נובעת מהתרכזותו המופרזת בשמעון ובפולחנו במקום להתמקד בקהילה היהודית המקומית. אין בספר דבר על התגובה היהודית לעלילת הדם בטרנט, ואין בו הפניה כלשהי להיסטוריוגרפיה היהודית שנכתבה על אירוע בולט זה בתולדות האנטישמיות (טרויה, אגב, הולך בעקבות מרבית ההיסטוריונים הגרמנים ומשתמש רק בביטוי 'אנטי יהודי' ולא 'אנטישמי'). טרויה נראה כתועה בין ביקורת מקורות מקיפה לבין ראייה היסטורית רחבה, ובכותבו על שנאת היהודים, גולשת שפת הניתוח המוקפדת שלו לקלישאות. בתחילת ספרו הוא קובע, שהיהודים מעולם לא ביצעו רצח פולחני (עמ' 1), ואילו לקראת סופו הוא מעלה את התקווה, שההיסטוריה של עלילות הדם נגד היהודים כבר התקדמה לקראת סיומה (עמ' 525). ואולם, אם עדיין עלינו לעמוד על המשמר נגד סוג כזה של אנטישמיות, כטענתו של טרויה, אזי נדמה שעל המחקר ההיסטורי לשאוף לתובנות עמוקות יותר ולא להסתפק בביקורת מקורות גרידא.

רוני בר־ג'יה ס'ה

Ronnie Po-chia Hsia

תרגם מאנגלית: יניב פרקש.